

میثاق حقوق کودک در اسلام از منظر حقوق بشردوستانه بین المللی

دکتر نسرین مصفا

دانشیار دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران

و

زهرا داور

عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی

مجلس شورای اسلامی

تهران - ۱۳۹۱

سرشناسه	مصفا، نسرين. ۱۳۳۳-
عنوان و نام پدیدآور	ميثاق حقوق کودک در اسلام از منظر حقوق برادرستانه بين المللی / مولف نسرين مصفا. زهرا داور، طرح مشترک مرکز مطالعات عالی بين المللی دانشکده حقوق و علوم سياسي دانشگاه تهران و کمیته بين المللی صليب سرخ در تهران.
مشخصات نشر	تهران: موسسه مطالعات و پژوهشهای حقوقی شهر دانش، ۱۳۹۱.
مشخصات ظاهري	۱۸۴ ص.
شابک	۹۷۸-۹۶۴-۸۲۰۰-۸۱-۲
وضعیت فهرست نویسی	فبا
یادداشت	کتابنامه: ص [۲۳۲]-۲۳۸.
یادداشت	نمایه.
موضوع	حقوق کودک
موضوع	حقوق کودک -- جنبه های مذهبی -- اسلام
موضوع	کودکان (حقوق بین الملل)
موضوع	حقوق بین الملل برادرستانه
موضوع	کودکان و جنگ
موضوع	کودکان و جنگ -- کشورهای اسلامی
شناسه افزوده	داور، زهرا
شناسه افزوده	دانشگاه تهران مرکز مطالعات عالی بین المللی
شناسه افزوده	کمیته بین المللی صليب سرخ
رده بندی کنگره	۱۳۹۱: ۶۰۱/۶
رده بندی دیویی	۲۲۳/۳۵۲
شماره کتابشناسی ملی	۲۸۶۰۰۱۶

با مراجعه به فروشگاه اینترنتی شهردانش از مزایای خرید آنلاین و تخفیف ویژه برخوردار شوید

www.shahredanesh.com

عنوان	ميثاق حقوق کودک در اسلام از منظر حقوق برادرستانه بين المللی
مولف	دکتر نسرين مصفا و زهرا داور
ناشر	موسسه مطالعات و پژوهشهای حقوقی شهردانش
نوبت چاپ: اول	
تاریخ چاپ	۱۳۹۱
شمارگان	۵۰۰
شابک	۹۷۸-۹۶۴-۸۲۰۰-۸۱-۲
بهاء	۵،۵۰۰ تومان

حق چاپ محفوظ است.

تهران - خیابان کریم خان زند - خیابان سنایی - خیابان نهم - خیابان گیلان - پلاک ۵ کدپستی

۱۵۸۵۷۴۳۱۱۱ صندوق پستی: ۱۵۸۷۵/۴۵۳۹ تلفن: ۸۸۸۱۱۵۸۱ شماره: ۸۸۸۱۱۵۸۰

Email: publication@sdil.ac.ir

<http://www.sdil.ac.ir>

سخن ناشر

هنگامی که در ۱۴ مارس ۲۰۱۲ اولین رأی دیوان کیفری بین‌المللی صادر گردید و طی آن آقای توماس لوبانگا فرمانده شبه‌نظامیان کنگو به اتهام سرکشیگری کودکان زیر ۱۵ سال محکوم گردید بخشی کوچک از سرنوشت غم‌انگیز کودکان که در مخاصمات مسلحانه رقم زده می‌شود به تصویر کشیده شد.

کودکان به لحاظ موقعیت حساس و آسیب‌پذیر خویش به شدت تحت تأثیر مخاصمات مسلحانه قرار داشته و در جای بسی تأسف و حیرت که در برخی مخاصمات به ویژه پس از فروپاشی یوگوسلاوی سابق و اقدامات ددمشانه صرب‌ها در نسل‌زدایی مسلمانان، حتی کودکانی که هنوز تولد یافته‌اند در رحم مادران خویش به قتل رسیدند، تا توان شرط‌بندی صرب‌ها در مورد تسلیت احتمالی جنین زنان باردار را بیردازند!

آثار سوء و مستقیم جنگ بر کودکان از اوایل دهه نود در مرکز اروپا و آفریقا شدت گرفت از آن روی جای بسی تعجب و تأثر است که در واپسین سال دهه هشتاد (۱۹۸۹) اراده قاطع جامعه بین‌المللی بر شناسایی حقوق کودکان و حمایت از آنان در زمان جنگ و صلح با امضای کنوانسیون حقوق کودک به منصفه دربر بسته بود، فرایندی که با تلاش پیگیر سازمان کنفرانس اسلامی و انعقاد میثاق حقوق کودک از اسلام در سال ۲۰۰۵ به سوی تکمیل شدن گام برداشته بود.

کتاب «میثاق حقوق کودک در اسلام از منظر حقوق بشر و ستان بین‌المللی» که طرح مشترک مرکز مطالعات عالی بین‌المللی دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران و کمیته بین‌المللی صلیب سرخ در تهران می‌باشد، توسط سرکار خانم دکتر تسرین مصفا دانشیار دانشگاه تهران و سرکارخانم زهرا داور عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی به رشته تحریر درآمده است. مؤسسه مطالعات و پژوهشهای حقوقی شهر دانش همکاری دو نهاد و دو محقق ارجمند در زمینه موضوع مهم حقوق کودکان را ارج نهاده، آینده‌ای عاری از جنگ و خشونت را برای تمام کودکان کره خاکی آرزو می‌کند.

وحید اشتیاق

فهرست مطالب

۱۵	تشکر و قدردانی
۱۷	مقدمه
۱۹	کلیات
۱۹	پیشینه طرح
۲۰	اهمیت و ضرورت انجام طرح
۲۲	مسئله پژوهش
۲۳	روش پژوهش
۲۳	تعاریف
۲۴	۱. تعریف کودک
۲۵	۲. حقوق بشر و حقوق بشردوستانه بین المللی
۲۶	۳. مخاصمات مسلحانه
۲۶	۴. کودک همراه با نیروها و گروه‌های مسلح
۲۶	یادداشت‌ها
۲۹	بخش اول: زمینه‌جویی
۲۹	فصل اول: سازمان کنفرانس اسلامی (همکاری‌های اسلامی) و اقدامات در زمینه حقوق بشر
۲۹	گفتار اول: اقدامات اولیه
۳۰	گفتار دوم: اصلاحات در منشور سازمان کنفرانس اسلامی
۳۴	یادداشت‌ها
۳۵	فصل دوم: میثاق حقوق کودک در اسلام
۳۵	گفتار اول: زمینه‌های شکل‌گیری میثاق
۳۸	گفتار دوم: مروری بر میثاق
۴۲	یادداشت‌ها

فصل سوم: سیمای آثار مخاصمات مسلحانه بر کودکان در کشورهای اسلامی

گفتار اول: سودان

۱. تغذیه

۲. بهداشت

۳. آموزش

۴. کودک سربازان

۵. آوارگان و پناهندگان

۶. خشونت‌های جنسی

گفتار دوم: عراق

۱. کودکان سرباز

۲. مین و تسلیحات خفیه نشده

۳. پناهندگان عراقی در ایران

۴. پناهندگان فلسطینی

۵. کودکان کار و خیابان

گفتار سوم: عراق

۱. قربانیان در جنگ

۲. کودکان آواره

۳. مرگ و میر کودکان بر اثر بهداشت و تغذیه نامناسب

۴. آموزش کودکان

۵. خرید و فروش و قاچاق و بردگی جنسی کودکان

گفتار چهارم: افغانستان

۱. شرایط کودکان افغان بیش از سال ۲۰۰۱

۲. قربانیان جنگ

۳. حملات انتخاری و بمب‌گذاری‌ها

۴. بهداشت کودکان

۵. آموزش کودکان

۶. قاچاق کودکان و کار کودکان

۷. اعتیاد کودکان

۶۵	گفتار پنجم: فلسطین
۶۵	۱. شرایط اقتصادی و اجتماعی غزه
۶۶	۲. آموزش کودکان فلسطین
۶۷	۳. تغذیه و بهداشت کودکان
۶۷	۴. قربانیان جنگ
۶۷	۵. کودکان خیابان و کار
۶۹	گفتار ششم: سومالی
۷۰	۱. تغذیه و بهداشت
۷۰	۲. کودکان کار و خیابان
۷۱	۳. کودکان بر بازار
۷۲	۴. آوارگان و پناهندگان
۷۲	۵. قاچاق انسان
۷۳	یادداشت‌ها
۷۶	فصل چهارم: حمایت از کودکان در محاسبات مسلحانه و تفکر اسلامی
۷۷	گفتار اول: مستندات قرآنی و تفسیری
۷۷	گفتار دوم: مستندات روایی
۷۷	۱. مستندات روایی امامیه
۷۸	۲. مستندات روایی اهل سنت
۷۸	گفتار سوم: مستندات فقهی
۷۹	۱. دیدگاه‌های مشهور فقهای امامیه
۷۹	الف) دیدگاه مشهور فقهای امامیه
۸۰	ب) دیدگاه غیر مشهور فقهای امامیه
۸۰	۲. دیدگاه‌های فقهی اهل سنت
۸۰	یادداشت‌ها

۸۱ بخش دوم: آثار مخاصمات مسلحانه بر کودکان

۸۱	فصل اول: کودک قربانی مخاصمات مسلحانه
۸۱	گفتار اول: حق حیات کودک

- ۸۳ گفتار دوم: حق کرامت انسان
- ۸۵ گفتار سوم: حق برخورداری از بهداشت
- ۸۸ گفتار چهارم: حق آموزش
- ۸۹ گفتار پنجم: برخورداری از حمایت خانواده (کودک آواره و پناهنده)
- ۹۱ یادداشت‌ها
- ۹۳ فصل دوم: کودک درگیر در مخاصمات مسلحانه (کودک سرباز)
- ۹۳ ۴-۱- اول: تعریف
- ۹۳ ۴-۲- دوم: بررسی پدیده کودک درگیر مخاصمات مسلحانه
- ۹۳ ۱- عوامل اقتصادی
- ۹۵ ۲- عوامل اجتماعی
- ۹۵ ۳- عوامل فردی
- ۹۶ گفتار سوم: شیوه‌های استفاده از کودکان سرباز و چگونگی ورود آنان به جنگ
- ۹۷ گفتار چهارم: شیوه مقابله دولت‌ها با کودکان سرباز
- ۹۹ گفتار پنجم: ممنوعیت به‌کارگیری کودکان در مخاصمات مسلحانه
- ۱۰۳ گفتار ششم: موانع موجود در مبارزه با به‌کارگیری کودکان در مخاصمات مسلحانه
- ۱۰۵ یادداشت‌ها

بخش سوم: بررسی وظایف نهادهای ملی و بین‌المللی در حمایت از کودک درگیر در

مخاصمات مسلحانه در پرتو موازین بین‌المللی و ميثاق حقوق کودک در اسلام ۱۰۷

- ۱۰۷ فصل اول: بررسی وظایف نهادهای ملی
- ۱۰۸ گفتار اول: وظایف دولت‌ها در حمایت از کودکان درگیر در مخاصمات مسلحانه
- ۱۰۹ گفتار دوم: موازین و مقررات حقوق بشردوستانه
- ۱۱۳ گفتار دوم: اتخاذ تدابیر لازم جهت پیشگیری از مشارکت کودکان در درگیری‌های مسلحانه
- ۱۱۷ گفتار چهارم: اقدامات اجرایی دولت‌ها برای حمایت از کودکان درگیر در مخاصمات مسلحانه
- ۱۱۷ ۱- خلع سلاح و مرخص‌سازی کودکان
- ۱۱۹ ۲- بازپروری و بازگشت مجدد کودکان به کانون خانواده و جامعه
- ۱۲۰ ۳- حمایت از کودک سرباز مجرم

مقدمه

واقعیتی دردناک و غیرانسانی که امروزه اشکال جدید آن توجه جامعه جهانی را به خود معطوف کرده است، قدمتی تاریخی دارد. هلاکت، استثمار و سوء استفاده از کودکان برای حفظ و دستیابی به قدرت در صور مختلف، روسیاهی تمدن بشری را در صفحات تاریخ نشان می‌دهد.

در قرن بیستم، هرود حاکم در قصرش از ترس ظهور مسیح فریاد می‌کشید، مجرم در رحم است، پس زنان حامله و همه کودکان تا دو ساله را بکشید و می‌کشند. در زمانی دیگر از وحشت ظهور مسیح در کثرت پیامبری، همه کودکان تازه متولد به فرمان فرعون مصر نابود می‌گردند. آشور بابلی پال شکوه همه زنان حامله را در شوش امر به دریدن می‌دهد و به نوشته خودش به هیچ کودک رحم نمی‌شود، حتی بچه سگان و گربه‌ها. مغولان در حملات خود به مرو، نیشابور و زن کوکان را بیشتر و پیش‌تر از پدر و مادرشان هلاک می‌کنند. زمانی دیگر آقا محمدخان قاجار که بکشتن چشمان درآمده از کاسه را برای لذت قدرت و پیروزی خود می‌شمرد و خواستار چشمان کوچک کودکان نیز می‌شود تا به رقم بیست‌هزار رسد.

در دوران اخیر بیش از شصت سال داستان غم‌انگیز کودکان فلسطینی کشته و مثله شده، مجروح و آواره دیگر دیار، یتیم و برنشته بر ویرانه‌های غزه، مکتوب گزارش‌ها و موضوع تشکیل کنفرانس‌ها و تصویب قطعنامه‌ها در عصری گردیده است که فریاد حقوق بشر، حقوق بشردوستانه و حقوق کودک بلند است.

نگاهی به آمارهای موجود در زمینه آثار مخاصمات مسلحانه به روی کودکان نشان از وضعیت اسف‌بار آنها در مناطق درگیر دارد. بنابر گزارش‌های مستند، کودکان نیمی از قربانیان تمام اشکال مخاصمات مسلحانه در بیش از ۳۶ کشور درگیر در مخاصمات مسلحانه جهان را تشکیل می‌دهند.

از آغاز دهه نود میلادی در اثر این مخاصمات، بیش از دو میلیون کودک کشته، دوازده میلیون مجروح، معلول و قربانی مین، ده‌ها میلیون آواره و پناهنده شده‌اند. جدا از آن،

کودکان بسیاری از خانواده‌ها، گسسته، ناپدید و دستگیر می‌گردند. همچنین از نظر جسمی، روحی روانی و جنسی آزار می‌بینند.

شواهد بسیاری از کشف گورهای دسته‌جمعی کودکان در مناطق درگیر در مخاصمات وجود دارد. استخوان‌های جمجمه کودکان در بخش‌های مختلف موزه‌های ژنوساید در کشورهای درگیر این فجایع موجب تأثر و تألم بازدیدکنندگان است. این فجایع مورد توجه جامعه بین‌المللی و در دستور کار آن قرار دارد.

متأسفانه سهم کودکان مسلمان از این مصیبت و رنج بسیار است. گذشته از مؤلّمه فلسطین، مخاصمات چند دهه اخیر در کشورهای اسلامی مانند افغانستان، عراق، لبنان، سودان، پاکستان و برخی جوامع دیگر مانند، روسیه، چین و فیلیپین، آثار دهشتناکی را به روی کودکان داشته است. جامعه ما خود آثار جنگ تحمیلی عراق علیه ایران را در ابعاد مختلف درک و حس کرده است.

انبوه گزارش‌ها، اسناد و پژوهش‌ها به صورت کتاب و مقاله پیرامون کودکان و مخاصمات مسلحانه وجود دارد. پژوهش حاضر نیز در همین راستاست.